

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้าน อย่างยั่งยืนของชนเผ่าเมี่ยนในจังหวัดน่าน	
ผู้เขียน	นางสาวกรรณิกา ปัญญา	
ปริญญา	วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (เภสัชศาสตร์)	
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รศ.ดร.ภญ. พาณี ศิริสะอาด	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
	รศ.ดร.ภก. สุรพล นธการกิจกุล	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
	ผศ.ดร.ภญ. สุนีย์ จันทร์สกา	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
	Dr. Tran Van On	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้มีสามข้อ หนึ่งคือเพื่ออนุรักษ์พืชสมุนไพร ซึ่งเป็นพืชที่มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นของชนเผ่าเมี่ยนในหมู่บ้านสันเจริญ เพื่อให้มีใช้อย่างยั่งยืนในพื้นที่ สองคือเพื่อสำรวจและจัดบันทึกความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อเก็บรวบรวมทำเป็นหนังสือพืชสมุนไพรสำหรับเยาวชนและใช้เป็นหนังสืออ้างอิงในพื้นที่ และสามคือเพื่อที่จะตรวจสอบสารสำคัญเบื้องต้นและฤทธิ์ทางชีวภาพของพืช เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับยืนยันประโยชน์ของพืชที่ถูกใช้โดยชาวเมี่ยน

ผลการสำรวจ พบว่าหม้อพื้นบ้าน มีการใช้สมุนไพรมากกว่า 168 ชนิด พืชทั้งหมดถูกจัดอยู่ใน 78 families และ 164 genera ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ที่ใช้สมุนไพรส่วนใหญ่เป็นสตรีและพืชถูกใช้ในสตรีหลังคลอดมีมากถึง 44 ชนิด (26.2%) รองลงมาจะเป็นพืชที่ใช้ในโรคติดเชื้อ (27 ชนิด) และใช้เพื่อลดปวด (24 ชนิด) ตามลำดับ

การทดสอบกลุ่มสารสำคัญในสารสกัด พบ กลุ่มสารฟีนอลิก ฟลาโวนอยด์ และไตรเทอร์ปีน ส่วนการทดสอบฤทธิ์ต้านออกซิเดชันและหาปริมาณฟีนอลิกทั้งหมด พบว่าพืชทั้งสิบชนิดมีปริมาณสารต้านการออกซิเดชันในปริมาณที่แตกต่างกันออกไป โดยในจำนวนนี้ สูงเดี่ยวข่าม (*Phlogacanthus curviflorus* (Wall.) Nees var. *curviflorus*) แสดงฤทธิ์ต้านออกซิเดชันสูงสุด โดยที่ความเข้มข้นเท่ากับ 0.219 mcg สามารถทำให้สารอนุมูลอิสระ DPPH ลดลงร้อยละห้าสิบ ($EC_{50} = 0.219$ mcg) ฤทธิ์ต้าน ferric reducing activity มีความแรงเป็น 949 เท่าของ

FeSO₄ (FeSO₄ equivalents = 949 mg/g extract) ขณะที่ปริมาณฟีนอลิก เป็น 17,368 เท่าของ gallic acid (equals 17,368.421 ± 0.009 mg/g extract) การทดสอบฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียพบว่า อุ้งจ่าผี (*Schefflera* sp. aff. *S. bengalensis* Gamb.) และ โองลิ้น (*Plumbago indica* L.) มีฤทธิ์ต้านเชื้อ *Staphylococcus aureus* ที่ความเข้มข้นต่ำสุดคือ 0.726 และ 0.782 มก/มล. ตามลำดับ ซึ่งผลการทดสอบดังกล่าวสามารถยืนยันได้ว่าการแช่ตัวในน้ำต้มสมุนไพร ให้ประโยชน์ต่อหญิงหลังคลอด สามารถกำจัดเชื้อโรคบริเวณผิวหนัง และการใช้สมุนไพรในสูตรตำรับดังกล่าวน่าจะมีส่วนช่วยในการฟื้นตัวของหญิงหลังคลอดกลุ่มนี้ให้ดีขึ้น

ข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อนำมารวบรวมเข้ากับข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าในวรรณกรรม ได้ส่งกลับไปให้ชุมชน โดยการจัดการประชุมระดมสมองเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการอนุรักษ์สมุนไพรและองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพร และนอกจากนี้ยังมีการปลูกสมุนไพรทั้งในสวนหลังบ้านและสวนสาธารณะของชุมชน เพื่อการใช้สมุนไพรอย่างยั่งยืนต่อไป